

Soška sv. Jiří v Martínkovicích

(aneb O poustevníkovi řezbáři)

Martínkovický farní kostel sv. Jiří a sv. Martina stojí na kopci zvaném Georgenberg, dnes spíše známý jako Hoprich. Uvnitř kostela se nacházela prastará dřevěná soška svatého Jiří, jež bývala uložena v zasklené skříni na pravé zdi kostela. Své místo opouštěla pouze jednou za rok, 24. dubna, na svátek svatého Jiří, kdy byla ve slavném procesí vynesena do hřbitovní kaple, a tam zůstala vystavena. Tehdy sem putovaly tisíce věřících, aby se k ní pomodlili. K této sošce se váže následující pověst.

Pod kopcem, na němž stojí kostel, bývala Studánka mrtvých, dnes už zasypaná, a vedle ní stála poustevna. Sošku svatého Jiří vyřezal kdysi její obyvatel, zbožný poustevník, a zachytil na ní chvíle bezprostředně před svou smrtí. Vzápětí poté, co své dílo dokončil, totiž vyrazil kůň nesoucí svatého Jiří kopytem proti poustevníkově hlavě tak prudce, že ho usmrtil. Na sošce je znázorněno, jak bělouš zvedá kopyto k úderu.

Na věčnou památku byla tato událost vyobrazena na stropě kostela nad kůrem.

Vysvětlivky

- Kostel sv. Jiří a sv. Martina je kostel římskokatolický. První zmínka o farním kostele je z roku 1384. Roku 1650 pak byla ke gotickému kostelu přistavěna věž, která jako jediná neprošla změnami, zatímco kostel se přestavěl v barokní během života Tomáše Sartoria, opata kláštera benediktinského v sousedním Broumově, v letech 1692 - 1698. Jako jediný z plejády broumovských barokních kostelů nebyl jen tento navržen otcem a synem Dientzenhoferovými, autorem návrhu je Martin Allio z Löwenthalu, a kostel přestavěl jeho synovec Jan Baptista Allio. Raně barokní kostel má půdorys ve tvaru řeckého kříže. Kostel a místní hřbitov je obklopen zdí, ke které z vnější strany přiléhají pozůstatky poškozené křížové cesty. V kostele jsou fresky Nanebevzetí Panny Marie, scén ze životů sv. Jiří a sv. Martina, a sv. Cecílie, které jsou dílem F. A. Schefflera. Nad oltářem je novodobý obraz obou patronů, kde sv. Martin svým pláštěm zahaluje žebráka, přičemž pro podobiznu žebrákovy tváře posloužil tehdejší broumovský vikář Norbert Josef Zeman. Na hlavním oltáři jsou dochované sochy sv. Vavřince a sv. Štěpána z období kolem roku 1700. Kostel je vybaven jedno-manuálními varhany se 744 píšťalami, které pocházejí od broumovského varhanáře Franze Süßmutha z roku 1771, a sloužili na mše celých 200 let, načež byly na čtvrt století mimo provoz a opraveny v roce 2010.
- Kostel stojí na kopci, kdysi zvaném, Georgenberg. Není těžké odvodit z původu německých slov Georg (Jiří) a berg (hora, kopec), že kopec měl stejný název jako kostel, tedy kostel sv. Jiří, lidově řečeno Jiřího kopec či Jiříkův vrch. Název se dříve do češtiny překládal doslova jako Jiřín (někdy Jiřetín). Vrch byl v průběhu času přejmenován na Hoprich, a později se jméno rozšířilo i na přilehlý les (trojúhelníkového tvaru o rozloze cca 1,5 x 1,5 x 1,5 km), který tvoří rozhraní mezi obcemi Martínkovice a Otovice. Podél severní strany pod Hoprichem protéká řeka Stěnava. Název Hoprich (v němčině psáno Hopprich) se pak dochoval z dob monarchie a používá se až dodnes, a jeho význam je z němčiny překládán jako Rudný s odkazem na obsah rudy v zemině. Jest

zajímavostí, že v sousedním Šonově, nad kterým se pne hřeben Javořích hor, se nachází hora Rudný (654 m n/m), v němčině taktéž Hopprich.

- Dřevěná soška sv. Jiří se vztahuje ke světcu, který byl podle křesťanských pověstí původně římským vojákem z Anatolie (dnes Turecko). Je jedním ze čtrnácti svatých pomocníků, který je uctíván jako mučedník a v legendě o sv. Jiří a draku je líčen jako drakobijec. Na četných vyobrazeních, i v martínkovickém kostele, můžeme Jiřího vidět na koni s kopím, které probodává dračí nestvůru. Tento příběh se odehrál v Libyi, kde jedno z měst terorizoval drak. Usadil se u jediného pramene vody a požadoval oběti, než se lidé mohli napít. Nejprve mu stačily ovce, ale později přišli na jídelníček mladé panny. O tom, kdo se stane další večeří, rozhodoval los. Jednou padl i na královskou dceru. Nezbyvalo než vypravit princeznu na poslední cestu. Když nebožáčka nedaleko pramene čekala, až se drak vynoří, objevil se místo něj ale rytíř! S drakem svedl lýtý boj a zvítězil. Obludu nezabil, pouze zneškodnil a dovlekl před město. Slíbil, že draka dorazí, ale měl jednu podmínku. Kdepak, nebyla to půlka království a ruka princezny. Tou podmínkou bylo, že obyvatelé města přijmou křesťanství. Oproti podmínkám, jaké si kladl drak, byl tento požadavek v zásadě přijatelný. Jiří tedy draka proklál svým kopím a místní se nechali pokřtít. Spokojení tak byli všichni, až na princeznu. Jiří totiž zase odjel a ona zůstala na ocet. Roku 2023 jsem se ptal pana děkana Lanžih, pod kterého martínkovický kostel spadá, zda soška opravdu existovala, nebo zda jde o pohádku, a bylo mi potvrzeno, že vyřezávaná soška opravdu existuje a je uschována (nemohu ale očividně potvrdit).
- Poustevna a Studánka mrtvých pod kopcem (pod Hopprichem), která byla podle pověsti zasypána. Pod kopcem dnes proudí řeka Stěnava a jako přítok se k ní pod kostelem připojuje místní Martínkovický potok. Na mapách i ve skutečnosti dnes nikde pod Hopprichem, ani kolem kostela, žádná poustevna, studánka či pramen není, to však nevylučuje možnost, že zde nějaká před několika stoletími mohla opravdu být.
- Varhany v kostele sv. Jiří a sv. Martina v Martínkovicích jsou jedny z nejcennějších, které se nám na Broumovsku dochovaly téměř v původním stavu. Nástroj pochází z roku 1769 a jeho autorem je broumovský varhanář Franz Süssmuth. Nástroj měl 12 rejstříků, 9 v manuálu a 3 v pedálu. Vzduch obstarávaly dva klínové měchy umístěné ve varhanní skříni. Varhaník seděl zády k oltáři. Varhany prodělaly v minulosti několik oprav, z nichž nejrozsáhlejší proběhla roku 1845, kdy již nebyly takřka schopny provozu. Poslední oprava pak proběhla roku 1921. Vzhledem k současnému silnému poškození, neumělým zásahům v minulosti a absenci pravidelné údržby bude provedeno časem další restaurování.

stropní malba v přední části stropu kostela, kde je možné spatřit vyobrazení truhláře, který vyřezává koníka

Martínkovice
Kostel sv. Jiří a sv.
Martina, vpravo kostel,
uprostřed věž, vlevo fara
(počátek 20. století)

Martínkovice
Kostel sv. Jiří a sv.
Martina (polovina 20.
století)

stropní výzdoba
k 23. 12. 2023

23. 12. 2023

Milan Škoda (23. 12. 2023)

- průvodce Broumovskem <http://www.milan-skoda.cz/broumovsko.htm>

- facebook <https://www.facebook.com/milan.skoda.9862/>

zdroj: Broumovsko v pověstech v převyprávění od Evy Koudelkové

zdroj: Wikipedie

fotografie: Milan Škoda